

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Holocaust

Mgr. Eva Mužná

**Výukový materiál zpracován v rámci projektu
EU peníze školám**

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Eva Mužná.
Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785. Provozuje Národní ústav pro
vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických
pracovníků (NÚV).

Registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.5.00/34.0229
Šablona: III/2
Č. materiálu: VY_32_INOVACE_211
Datum vytvoření: 28. 8. 2013
Ročník: 4.
Předmět: Dějepis a dějiny kultury
Vzdělávací oblast: Společenskovědní
Tematická oblast: Světové dějiny 1. poloviny 20. století

Anotace: Žákyně a žáci se seznámí s problematikou holocaustu, vývojem a realizací tzv. konečného řešení židovské otázky a nejznámějšími místy spjatými s touto historickou skutečností

Holocaust

- ❖ **holocaust (z řeckého holokauston - celopal; holos celý + kaustos spálený)**
- ❖ **autorem termínu je nositel Nobelovy ceny míru Elie Wiesel (* 1928), který je poprvé použil ve svém románu Noc (La Nuit, 1958) ve smyslu zničení ohněm**
- ❖ Židé používají výraz **šoa (hebrejsky neštěstí, zničení, pohroma)**
- ❖ označení pro systematické a státem provozované pronásledování a **hromadné vyvražďování Židů prováděné nacistickým Německem a jeho spojenci v době druhé světové války**
- ❖ během této genocidy bylo **vyvražďeno až 6 milionů Židů** – údaje se různí, nacisté velmi přesnou dokumentaci v závěru války částečně zničili
- ❖ holocaust byl praktickou realizací **tzv. konečného řešení židovské otázky**, tedy úplného vyhlazení židovské populace
- ❖ **vyvražďeny byly zhruba dvě třetiny evropských Židů**, největší skupinu tvořili Židé z Polska (3 milióny mrtvých)
- ❖ **termín holocaust byl později rozšířen** i na systematické vyvražďování dalších etnických, náboženských a politických skupin - Romů, Poláků, občanů Sovětského svazu, tělesně či mentálně postižených, politických odpůrců (zejména komunistů a sociálních demokratů), homosexuálů a Svědků Jehovových - podle této definice se počet obětí pohybuje mezi 11 až 17 miliony lidí
- ❖ **nacisté zřídili tábory koncentrační (pracovní tábory) a vyhlazovací**
- ❖ vyhlazovací tábory začaly být zakládány roku 1941 na okupovaných územích Polska
- ❖ proces hromadného vraždění procházel několika fázemi: od hromadného střílení přes plynování v pojízdných vozech až k plynovým komorám
- ❖ nacisté se snažili zefektivnit proces vyhlazování (šetřit náklady, počet lidí zapojených do procesu apod.), jednak učinit vraždění snesitelnějším, tj. oddělit oběť od vraha (při masovém střílení docházelo k srdcervoucím scénám, oproti tomu vraždění v plynových komorách bylo maximálně odosobněno)
- ❖ některé tábory byly vybudovány až během války, byla podniknuta opatření, aby **veřejnost neviděla a nevěděla, co se v nich děje**
- ❖ **na začátku války již fungovalo šest koncentračních táborů:**

- I. **Dachau (poblíž Mnichova)**
- II. **Sachsenhausen (poblíž Berlína)**
- III. **Buchenwald (střední Německo)**
- IV. **Flossenbürg (v Bavorsku – poblíž hranic s ČR)**
- V. **Mauthausen (Horní Rakousko)**
- VI. **Ravensbrück (určený převážně pro ženy – severní Německo)**

- ❖ v roce 1938 SS začala používat tyto tábory jako zdroj nucené pracovní síly ke svému zisku a jako **zdroj levné pracovní síly**
- ❖ po začátku války se koncentrační tábory staly místem, kde „nižší rasy“ a nepřátelé režimu byli zotročováni, mučeni, sužováni hladem bez jakékoli péče, a kde nakonec nacházeli smrt

❖ vězni většinou nosili stejnokroje s číslem a znakem, identifikujícím jejich původ

- I. Židé nosili žlutou Davidovu hvězdu
- II. političtí vězni červený trojúhelník
- III. homosexuálové růžový trojúhelník
- IV. Svědci Jehovovi fialový trojúhelník
- V. Romové hnědý trojúhelník

❖ v době, kdy se neodvratně blížila německá prohra, snažili se **nacisté zahladit stopy svých zločinů – přesunovali vězně a tábory ničili**

❖ po válce byla velká část koncentračních a vyhlazovacích táborů zničena, některé ale zůstaly a **staly se trvalou připomínkou nacistických hrůz a zvěrstev**

❖ **největší vyhlazovací tábor byl Osvětim, kde zahynulo přes 1 000 000 Židů**

obr. č. 1 Vězni v koncentračním táboře Buchenwald

obr. č. 2 Vězeňský stejnokroj

obr. č. 3 Brána do koncentračního tábora Osvětim – Práce osvobozuje

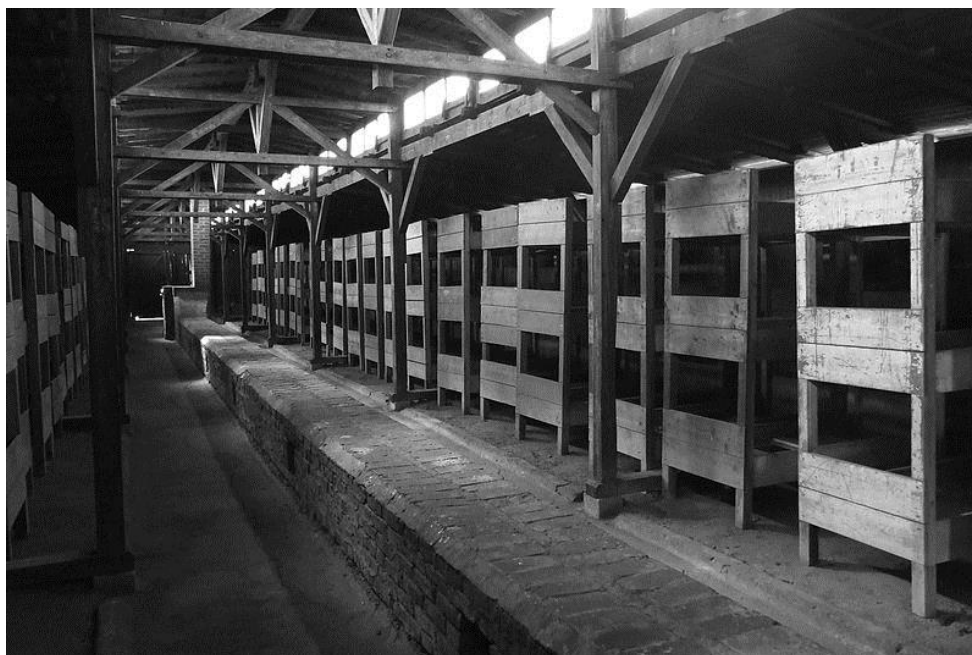
Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Eva Mužná.
Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785. Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV).

obr. č. 4 Spalovací pec

obr. č. 5 Židovská Davidova hvězda

obr. č. 6 Vězeňské ubikace

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Eva Mužná.
Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785. Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV).

Psychiatr místo soudce

Nizozemští politikové ze Strany pro svobodu (PVV) v roce 2011 navrhli, aby **popírače vyvražďování Židů za druhé světové války vyšetřil nejdříve psychiatr a teprve poté skončili před soudem.** Stalo se tak při debatě o antisemitismu v dolní komoře Generálních stavů, nizozemského parlamentu. Projevy antisemitismu v Nizozemí v minulých letech výrazně zesílily, především ze strany stále početnější muslimské menšiny. Z 16 milionů obyvatel Nizozemska je zhruba milion islámské víry.

Zlehčování, popírání a vyjadřování souhlasu s holocaustem je v Holandsku od roku 1955 trestné - v rámci zákona o diskriminaci.

Stále živá vzpomínka

Jom ha-šo'a - **Den šoa** je 27. dnem měsíce nisan v židovském kalendáři a připadá na počátek jara.

Je **vzpomínkou na židovské oběti holocaustu.** V Izraeli je tento den státním svátkem. Datum je stanoveno na **výroční den povstání ve varšavském ghettu.**

Továrny na smrt

Chelmno (něm. Kulmhof)

Belzec

Sobibor

Treblinka

Majdanek

Osvětim - Březinka (něm. Auschwitz-Birkenau)

Pouze **vyhlazovací funkci plnily první čtyři ze jmenovaných táborů, Majdanek a Osvětim plnily zároveň funkci koncentračních táborů,** takže menší část vězňů byla určena pro otrockou práci. Termínu „vyhlazovací tábor“ se začalo užívat až po druhé světové válce, sami nacisté se snažili všemožně maskovat jejich skutečné určení.

Významné ocenění

Spravedlivý mezi národy je termín označující **lidi nežidovského původu, kteří přispěli k záchraně Židů před holocaustem.** Stát Izrael, konkrétně Komise pro rozpoznávání spravedlivých, založená v roce 1963 při památníku Jad Vašem (památník hrdinů a obětí holocaustu v Jeruzalémě), uděluje tento titul těm, kteří se **prokazatelně podíleli na záchraně židovského obyvatelstva.** **Do roku 2007 byl tento titul udělen i 118 lidem z Československa (později z České republiky)**

Celý svět si připomíná

Mezinárodní den památky obětí holocaustu připadá na 27. ledna. Byl vyhlášen Valným shromážděním OSN 1. listopadu 2005.

Tento den má připomínat utrpení Židů, Romů, homosexuálů a dalších nevinných obětí holocaustu během druhé světové války.

Datum 27. ledna bylo vybráno záměrně, jelikož 27. ledna 1945 byl Rudou armádou osvobozen nacistický koncentrační a vyhlazovací tábor Auschwitz-Birkenau (Osvětim-Březinka) v Polsku.

Terezín

Pevnostní město v okrese Litoměřice (Ústecký kraj) založené císařem Josefem II.

Hlavní terezínská pevnost na levém břehu řeky Ohře sloužila nacistickému Německu jako **židovské ghetto**. Malá terezínská pevnost na pravém břehu smutně proslula coby **věznice pražského gestapa**. V době 2. světové války pak nacisté přímo z ulic města odváželi zvláštními transportními vlaky židovské obyvatelstvo přímo do koncentračních či vyhlazovacích táborů.

Nyní je v prostorách Malé pevnosti zřízen **Památník Terezín a objekt je národní kulturní památkou**.

Smrtící krystaly

Cyklon B je obchodní název insekticidu německé firmy IG Farben. Je to granulovaná křemelina nasycená kyanovodíkem, ze které se po otevření obalu začal uvolňovat plynný kyanovodík (HCN), který způsobil smrt zadušením.

Původně byl určen jako velmi účinná dezinfekční a dezinfekční látka (dezinfekce – hubení hmyzu). Od roku 1941 začal být používán jako nástroj genocidy v plynových komorách koncentračních táborů.

Holocaust ve filmu

Poslední vlak – film v česko-německé koprodukcii, natočený pod režijním vedením Dany Vávrové (známá jako Leontýna z filmu Ať žijí duchové) a jejího manžela Josepha Vilsmaiera

Život je krásný – italský film ověnčený několika Oscary, na jehož úspěchu se výrazně, coby režisér a představitel hlavní role, podílel Roberto Benigni

Chlapec v pruhovaném pyžamu – film vzniklý v americko-britské spolupráci se zabývá tematikou holocaustu očima osmiletého chlapce Bruna, syna velitele koncentračního tábora

Pianista – film režiséra Romana Polanskeho oceněný 2 Oscary vypráví skutečný životní příběh polského klavíristy Ladislava Szpilmana

Děti v Osvětimi

S. Szmaglewská, nar. 11. 2. 1916 (bývalá polská vězeňkyně z Birkenau), vypověděla na zasedání Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku v roce 1946.

Byla jsem vězněna v Osvětimi od 7. září 1942 do ledna 1945. A ukazuje vytetované číslo 22090. Viděla jsem chování esesáků k dětem v Osvětimi.

Už v prosinci 1942, kdy jsem šla do práce vzdálené 10 km od Birkenau, jsem spatřila ženu ve vysokém stupni těhotenství. Bylo to na ni vidět. Tato žena společně s druhými šla 10 km k místu své práce a tam pracovala celý den s lopatou v ruce při kopání zákopů. Byla už nemocná a poprosila mistra-civilistu, aby jí dovolil oddychnout. On k tomu však přesto nesvolil, smál se a společně s druhým esesmanem ji začal bít a kopat a za vlasy vláčet po zemi. Takové bylo postavení žen, které byly těhotné. A jenom v posledních chvílích jim bylo dovoleno nejít do práce. Narozené děti, které byly židovského původu, byly okamžitě poslány na smrt.

Za několik minut po narození odtrhli dítě od matky. Matka už nikdy dítě neviděla. Za několik dní šla matka zase pracovat. V roce 1942 nebyly ještě zvláštní bloky pro děti. Začátkem roku 1943 byly děti, které se v táboře narodily, také tetovány. Číslo bylo vytetováno na noze. Děti neměly zvláštních čísel, měly tatáž čísla jako dospělí, jinak řečeno, pořádková čísla. Děti dávali do zvláštního bloku a za několik týdnů, někdy měsíc je odváželi z tábora. Nikdy se nám nepodařilo dovědět se, kam tyto děti odváželi. Poslední transport dětí byl odvezen v lednu 1945. Nebyly to výlučně polské děti, neboť je známo, že v Birkenau byly ženy z celé Evropy.

Také jsem pracovala velmi blízko železniční koleje, která vedla do krematoria. Občas ráno jsem se zdržovala vedle záchodu, odkud jsem tajně mohla pozorně sledovat transporty. Tehdy jsem viděla, že společně s Židy, které přiváželi do tábora, přijíždělo mnoho dětí. Někdy bylo v rodině dětí několik. V době selekce se nejmladší a nejzdravější židovky ve velmi malém počtu dostaly do tábora. Ty ženy, které nesly děti, byly společně s nimi posílány do krematoria. Děti odtrhli od rodičů před krematoriem a dali je zvlášť do plynové komory. V tu dobu, kdy byli v plynových komorách nejvíce vyhlazováni Židé, vyšlo nařízení, že děti budou házet do pecí krematoria nebo do jámy u krematoria, aniž je předtím zadusí plynem.

Děti házeli živé. Jejich křik bylo slyšet až v táboře. Těžko říci, kolik bylo takových dětí.

Chtěla bych ještě říci, že nelze určit množství těchto lidí, jako například Židů, které vozili přímo do krematorií. Nebyli zaregistrováni, nebyli tetováni, často je ani nepočítali. My vězni, kteří jsme si chtěli vytvořit přehled o množství dětí, které zahynuly v plynových komorách, jsme si mohli učinit představu jenom podle počtu dětských kočárků, které byly odevzdány do skladiště. Někdy bylo kočárků 100, někdy i 1000.

Použité zdroje

obr. č. 1 http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Slave_laborers_at_Buchenwald.jpg. [online]. [cit. 2013-08-28].

obr. č. 2 http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sachsenhausen_clothes.jpg. [online]. [cit. 2013-08-28].

obr. č. 3 <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Arbeit-macht-frei3.jpg>. [online]. [cit. 2013-08-28].

obr. č. 4 http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Auschwitz_uunit.jpg. [online]. [cit. 2013-08-28].

obr. č. 5 http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Judenstern_JMW.jpg. [online]. [cit. 2013-08-28].

obr. č. 6 http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/c/ca/Birkenau_baraki_4.JPG/800px-Birkenau_baraki_4.JPG. [online]. [cit. 2013-08-28].

http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/zpochybnujete-vyvrazdovani-zidu-jste-asi-na-hlavu_192915.html. [online]. [cit. 2013-08-28].

KNAPP G. Holocaust. Zločin proti lidskosti.1. vyd. Praha: Ikar, 2008. ISBN 978-80-249-1075-8.